

Tematická zpráva

Zápisy žáků do 1. ročníku základního vzdělávání

Obsah

1	Úvod.....	3
2	Povinnosti ředitele školy a obecního úřadu.....	4
3	Informace zjišťované od zákonných zástupců dětí	6
4	Průběh zápisu	7
5	Závěry.....	9

1 Úvod

Česká školní inspekce předkládá tematickou zprávu s výsledky inspekční činnosti zaměřené na kontrolu zápisů dětí do 1. ročníku základní školy. Inspekční činnost byla realizována podle § 174 odst. 2 písm. a) a d) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Tematická inspekční činnost byla prováděna v termínu od 15. ledna do 15. února 2016 přímo ve vybraných základních školách. Česká školní inspekce kontrolovala dodržování povinností ze strany ředitele školy, sledovala též plnění povinností obecního úřadu, kontrolovala průběh zápisů do 1. ročníku základní školy a dále zjišťovala, jaké informace požadují školy od zákonných zástupců dětí.

Česká školní inspekce v minulosti opakovaně upozorňovala na nejednotnost praxe při realizaci zápisů do 1. ročníku základního vzdělávání. Zatímco v některých školách je zápis organizován jako motivační, posuzování dovedností je pouze orientační a probíhá přirozenou hravou formou, v jiných školách se forma zápisu přibližuje téměř formátu přijímacích zkoušek. Cílem tematické inspekční činnosti bylo zjistit, zda se zápisy odehrávají korektně a zda na děti nejsou kladeny nepřiměřené nároky. Současně bylo ověřováno, zda nedochází k přijímání dětí mimo spádové obvody na úkor dětí spádových.

Ke sjednocení formy zápisu byla vydána doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále i „MŠMT“)¹ a veřejné ochránkyně práv (dále i „VOP“)². S těmito doporučeními Česká školní inspekce při přípravě i realizaci inspekční činnosti pracovala.

Během sledovaného období navštívili inspekční pracovníci České školní inspekce celkem 343 základních škol. Nejvíce škol bylo navštíveno v krajích Moravskoslezském (24,8 %) a Jihomoravském (9,3 %), naopak nejméně v Karlovarském kraji (2,9 %). V členění podle zřizovatele byly v navštíveném počtu škol zahrnuty nejčastěji školy zřizované obcemi (93,6 %), dále školy soukromé (2,9 %), školy zřizované kraji (2,3 %), církevní školy (0,9 %) a školy zřizované MŠMT (0,3 %).

Tabulka č. 1 Navštívené základní školy – podle kraje

kraj	počet škol	podíl škol (v %)	podíl škol z celkového počtu škol v kraji/ČR (v %)
Praha	23	6,7	8,6
Středočeský	26	7,6	4,9
Jihočeský	14	4,1	5,5
Plzeňský	27	7,9	12,3
Karlovarský	10	2,9	9,4
Ústecký	17	5,0	6,1
Liberecký	15	4,4	7,3
Královéhradecký	19	5,5	7,1
Pardubický	22	6,4	8,8
Vysočina	14	4,1	5,3

¹ Doporučení k organizaci zápisů k povinné školní docházce ze dne 10. července 2014, č. j. MŠMT-10670/2014 <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/doporuceni-k-organizaci-zapisu-k-povinne-skolni-dochazce>

² Doporučení veřejné ochránkyně práv k naplňování práva na rovné zacházení v přístupu k povinné školní docházce ze dne 13. 1. 2016 http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Doporuceni/Doporuceni-zapisy-do-ZS_82-15-DIS-BN.pdf

kraj	počet škol	podíl škol (v %)	podíl škol z celkového počtu škol v kraji/ČR (v %)
Jihomoravský	32	9,3	6,8
Olomoucký	21	6,1	7,1
Zlínský	18	5,2	7,0
Moravskoslezský	85	24,8	19,4
ČR	343	100,0	8,3

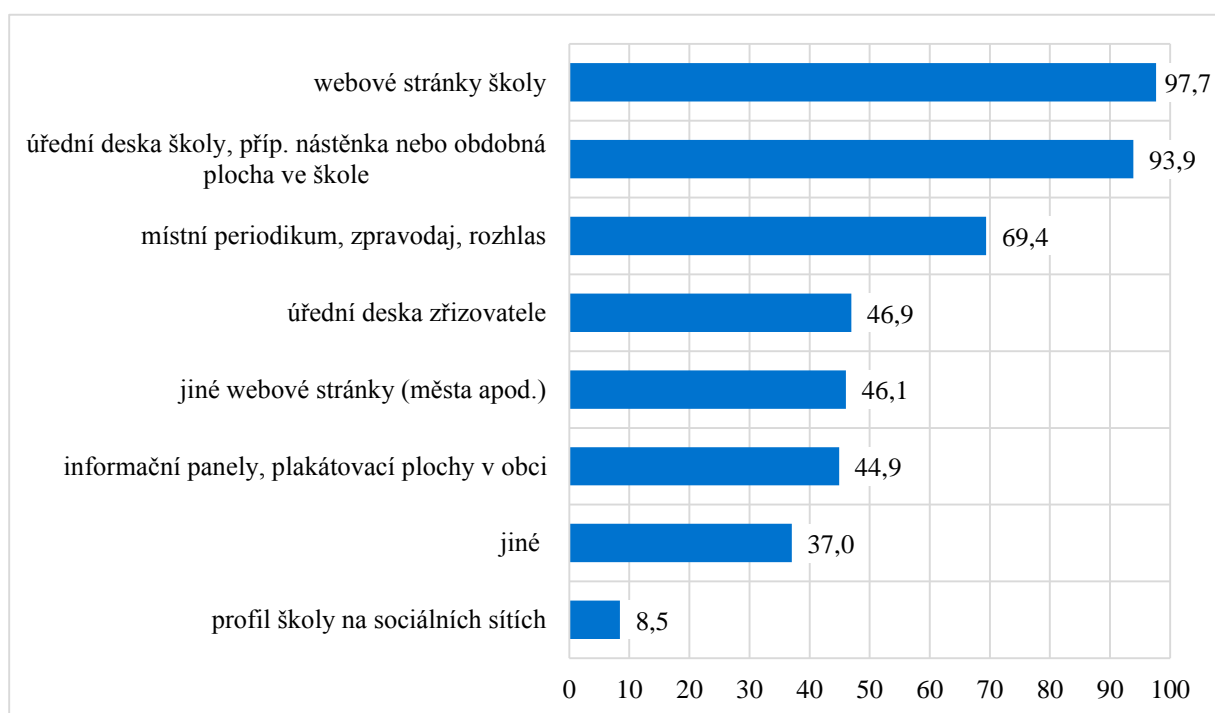
2 Povinnosti ředitele školy a obecního úřadu

Ředitel školy má podle § 46 odst. 1 školského zákona povinnost stanovit místo a dobu zápisu do prvního ročníku základního vzdělávání a oznámit to způsobem v místě obvyklým.

V naprosté většině navštívených škol (99,1 %) ředitel školy místo a dobu zápisu stanovil, pouze ve 3 školách tak učinil jejich zřizovatel. Zřizovatele v některých případech navrhuje jednotný termín pro všechny jimi zřizované školy (například proto, aby nedocházelo k opakovaným zápisům u jednotlivých dětí). Sjednocení je možné, ale je třeba respektovat, že místo a dobu zápisu stanoví ředitel, nikoli zřizovatel.

Způsoby oznámení místa a času zápisu zobrazuje následující graf.

Graf č. 1 Způsob oznámení zápisu do 1. třídy – podíl škol (v %)

Zápis do 1. třídy nejčastěji školy oznamují na svých webových stránkách (97,7 % škol) nebo na úřední desce školy, na nástěnce nebo obdobné ploše ve škole (93,9 %). Tyto dva nejčastější způsoby oznámení zápisu využilo 91,8 % škol. Místní periodikum, zpravodaj a rozhlas využilo k oznámení zápisu 69,4 % škol. V necelé polovině škol byla využívána úřední deska zřizovatele, jiné webové stránky než stránky školy (např. města či obce) a informační panely či plakátovací plochy v obci. Jiný způsob oznámení uvedlo 37 % škol – jednalo se především o vyvěšení letáků v okolních mateřských školách. Výše uvedené způsoby pak některé školy kombinují.

V posledních letech začínají některé školy a některá města³ využívat při zápisu dětí do 1. třídy elektronickou registraci. Cílem je zjednodušit administrativu v základních školách, poskytnout rodičům on-line informace o přijetí či nepřijetí dítěte, poskytnout zpětnou vazbu zřizovateli a zjistit informace o dětech, které se k zápisu nedostavily. Elektronickou registraci využila přibližně desetina z navštívených škol (35 škol). Registrace ve dvou třetinách těchto škol přímo generovala termín (tj. den a hodinu), kdy se má dítě dostavit k zápisu, aby se zamezilo případnému čekání ve frontě ve škole či před školou. Ve 13 školách (38,2 %) byla elektronická registrace podmínkou pro zahájení správního řízení, což bylo v rozporu se školským zákonem v případě, když zákonný zástupce neměl možnost podat žádost o přijetí jiným způsobem. Elektronickou registraci může na žádost zákonného zástupce, případně s jeho spoluprací, provést také zaměstnanec dané školy. Dále může být pro zajištění rovného přístupu zákonným zástupcům kromě elektronické registrace nabízena možnost vyzvednutí žádosti na příslušném odboru školství, kde evidenci provádí přímo zřizovatel školy.

V důsledku vyššího zájmu o některé školy a nedostatečné kapacity škol stanovují ředitelé škol konkrétní kritéria přijetí do 1. ročníku základního vzdělávání. Školský zákon ukládá řediteli spádové školy povinnost přednostně přijmout žáky s místem trvalého pobytu v příslušném školském obvodu, a to do výše povoleného počtu žáků uvedené ve školském rejstříku. Kritéria přijetí mimo spádovosti školský zákon nestanovuje. Jednotlivá kritéria byla při inspekční činnosti posuzována podle zásady rovného přístupu ke vzdělávání, plně v souladu se zmíněným doporučením veřejné ochránky práv.

Kritéria přijetí před dobou zápisu zveřejnilo 67,8 % ředitelů základních škol. V ostatních školách (necelá třetina) nebylo nutné kritéria přijetí vytvářet a zveřejňovat, protože z důvodu dostatečné kapacity byly u zápisu přijímány všechny děti.

Základním zákonným kritériem přijetí u zápisu dětí do 1. ročníku je spádovost. Třetina škol, které byly při inspekční činnosti navštíveny, měla kromě spádovosti i jiná kritéria přijetí. Nejčastějším jiným kritériem pro přijetí dítěte po spádovosti bylo vzdělávání staršího sourozence ve škole (75,7 % škol)⁴, dále měly přednost děti s odkladem povinné školní docházky (21,5 %) a hrála roli i vzdálenost bydliště od školy (17,8 %). V několika případech se jako kritérium objevilo zaměstnání rodiče ve škole (5 škol). Takové kritérium sice nemusí být nutně v rozporu se zákonným požadavkem na rovný přístup ke vzdělávání, nicméně lze jej jednoznačně považovat za nevhodné. Tato skutečnost byla s řediteli dotčených škol probrána.

Ve 4 školách bylo kritériem datum (pořadí) přijetí přihlášky, což je v rozporu se zákonem, neboť zákonní zástupci dětí mají pro podávání přihlášek stanoven termín vždy od 15. ledna do 15. února a datum přijetí přihlášky by pak bylo s ohledem na výše uvedené právo nepřipustně omezující. Nesoulad kritérií se zákonem byl dále zjištěn ve 3 školách – ve 2 školách kritéria neobsahovala přednostní přijetí žáků s místem trvalého pobytu v příslušném školském obvodu a v 1 škole byla zjištěna diskriminace podle pohlaví (rovnoměrné zastoupení dívek a chlapců ve třídě). Po upozornění Českou školní inspekcí ředitelka školy diskriminační kritérium odstranila. Protože k odstranění tohoto kritéria došlo ještě před vlastním zahájením zápisů v dané škole, k diskriminaci nedošlo.

Nevhodná kritéria a kritéria, která byla přímo v rozporu se zákonem, byla s řediteli dotčených škol v průběhu inspekční činnosti a při závěrečném rozhovoru rozebrána. Daným školám pak byla také uložena lhůta pro přijetí opatření k nápravě zjištěného nedostatku.

Při inspekční činnosti bylo zjištěno, že u 7,6 % škol nesplnil obecní úřad svou povinnost dle § 36 odst. 8 školského zákona a neposkytl školám seznam dětí, pro které je daná škola

³ Elektronickou registraci zavádějí např. Brno, Plzeň a Zlín.

⁴ Uvedené podíly se vztahují ke školám, které uvedly mimo spádovosti i jiná kritéria přijetí, tedy k 107 školám.

spádová. Těmto školám poskytly seznamy mateřské školy nebo si je školy vytvořily samy nebo ve spolupráci s rodiči. Ve většině případů se jednalo o menší obce. Česká školní inspekce následně dotčené obce na jejich zákonnou povinnost v rámci poskytování metodické podpory upozornila.

V souvislosti se zvýšeným počtem dětí, které vstupují do základního vzdělávání, se zřizovatelé snaží reagovat na vzniklou situaci navýšováním kapacity škol a úpravou spádového obvodu školy. V posledních třech školních rocích došlo k těmto změnám přibližně v pětině navštívených škol. V 12,9 % škol byl změněn spádový obvod a v 10,1 % škol byla navýšena kapacita. Naopak v 78,9 % škol nedošlo ke změnám spádového obvodu škol ani kapacity školy.

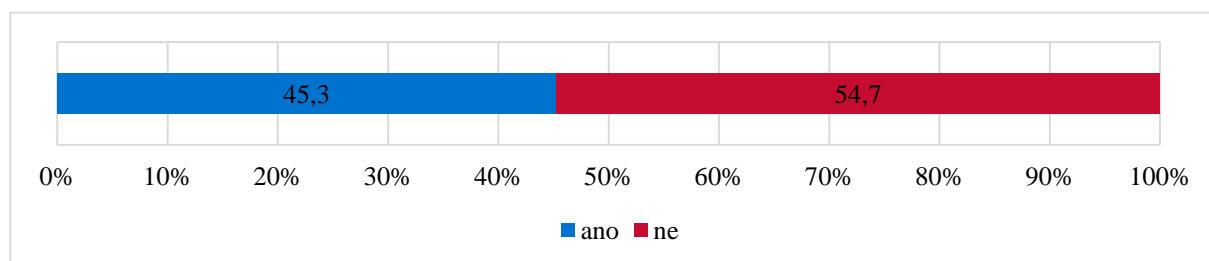
Téměř všechny navštívené školy (99,1 %) splnily povinnost dle § 37 odst. 2 školského zákona, tj. informovaly zákonného zástupce dítěte o možnosti odkladu povinné školní docházky.

3 Informace zjišťované od zákonných zástupců dětí

Nezbytnými náležitostmi pro zahájení a vedení správního řízení k přijetí k základnímu vzdělávání jsou jméno a příjmení dítěte, datum jeho narození, místo jeho trvalého pobytu či jiná adresa pro doručování a označení správního orgánu a dále údaje nutné pro rozhodnutí podle stanovených kritérií. Škola by měla zjišťovat také vybrané údaje o zákonných zástupcích, a to jméno, příjmení, místo trvalého pobytu, popřípadě jinou adresu pro doručování písemností. Zjišťují-li školy od zákonných zástupců při zápisech ještě další informace (stupeň vzdělání, současné zaměstnání, profese apod.), pak takový postup není možné vnímat jako opodstatněný.

Při zápisu do 1. ročníku základního vzdělávání podává zákonný zástupce dle školského zákona vždy žádost o přijetí dítěte k základnímu vzdělávání. Dalším formulářem, který požaduje 80,1 % škol, je zápisový list do 1. třídy. V menší míře školy chtějí od zákonných zástupců vyplnit dotazník pro rodiče (11,4 %), dotazník o zralosti dítěte pro nástup do základní školy (3,8 %), formulář o přidělení registračního čísla (3,8 %) a souhlas ke zpracování a evidování osobních údajů (3,2 %). Požadování takových dokumentů je opodstatněné pouze v případě, obsahují-li tyto dokumenty informace nezbytné pro přijetí dítěte k základnímu vzdělávání. V opačném případě by školy neměly takové dokumenty požadovat.

Graf č. 2 Škola zveřejňuje další formuláře před zápisem – podíl škol (v %)

Pouze necelá polovina škol (45,3 %) zveřejňuje další formuláře (mimo žádosti o přijetí) před zápisem, což je třeba hodnotit jako vstřícný krok směrem k zákonným zástupcům, kteří tak mohou příslušné dokumenty vyplnit s předstihem a nemusí tak činit až přímo u zápisu. Nejčastěji jsou formuláře zveřejňovány na webových stránkách školy.

Naprostá většina škol (99,4 %) kontroluje, kdo dítě přihlašuje do 1. ročníku základní školy. Podle školského zákona je totiž zákonný zástupce povinen přihlásit dítě k povinné školní docházce a neměl by tak činit nikdo jiný (např. pěstoun nebo jiné osoby, kterým bylo dítě svěřeno do péče). Zákonný zástupce by měl přihlásit k povinné školní docházce i dítě umístěné do ústavního zařízení, s výjimkou některých situací (např. je-li ředitel ústavního zařízení ustaven opatrovníkem v této věci). Odlišná situace však nastává v případě poručnictví.

Podrobnosti k oprávnění zastupovat dítě jsou uvedeny na webových stránkách České školní inspekce.

4 Průběh zápisu

Podle doporučení MŠMT k organizaci zápisů k povinné školní docházce lze zápis rozdělit na dvě části – formální a motivační. Při formální části jde o zahájení správního řízení k přijetí k povinné školní docházce, kdy zákonný zástupce předá škole požadované dokumenty (žádost o přijetí k povinné školní docházce). Při motivační části je pak dítě přítomno zápisu a může docházet k orientačnímu posouzení jeho školní připravenosti. Úroveň dosažených znalostí a dovedností by měl zjišťovat pedagog při neformálních aktivitách s dítětem (rozhovor, hra, připravené cílené aktivity zaměřené na zhodnocení určitých dovedností dítěte, prohlídka školy).

Výrazná většina škol (83,3 %) vyžadovala přítomnost dítěte u zápisu, a realizovala tak motivační část zápisu v souladu s doporučením MŠMT. V pětině škol se zápisu účastnil také psycholog nebo speciální pedagog, přičemž v 7 školách prováděli diagnostiku školní zralosti rovnou u zápisu. Tento postup není podle České školní inspekce vhodný a za vhodný ho nepovažuje ani MŠMT, což je ostatně ve zmiňovaném doporučení popsáno. Dítě nemá být při zápisu podrobováno diagnostickému testování, které je výlučně v kompetenci školského poradenského zařízení, odborného lékaře nebo klinického psychologa. Za vhodné považuje Česká školní inspekce pouze orientační posouzení úrovně dosažených znalostí a dovedností dítěte v rámci neformálních aktivit během zápisu.

Tabulka č. 2 Forma zápisu do 1. ročníku

forma zápisu	podíl škol (v %)
plnění zadaných úkolů (aktivity zaměřené na zhodnocení dovedností)	95,8
rozhovor	94,0
hra	66,2
prohlídka školy	34,9
testování	2,8
jiná	2,1

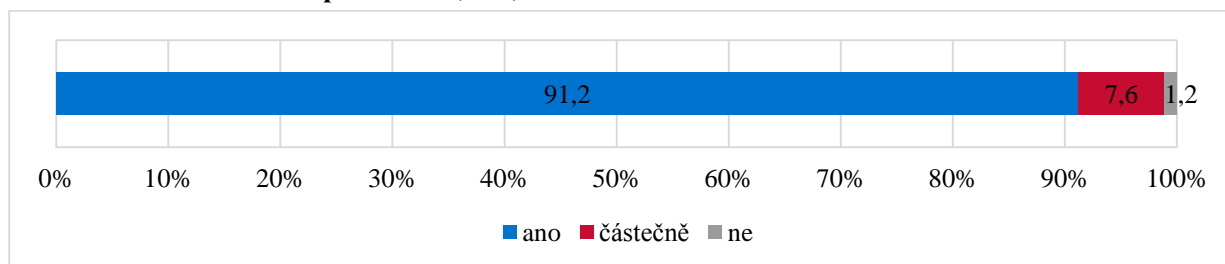
Téměř ve všech školách probíhá zápis do 1. ročníku formou plnění zadaných úkolů (95,8 %) a rozhovorem učitelů s dětmi (94 %). Okolo dvou třetin škol využívá jako součást zápisu hru. Tyto nejčastější formy zápisu odpovídají aktivitám uvedeným v doporučení MŠMT a také doporučení VOP.

Testování (např. Kern-Jiráskův test a jeho modifikace), stejně jako i jiné formy zápisu, by mělo mít pro dítě pouze motivační charakter a mělo by poskytnout doporučení pro zákonné zástupce (doporučení procvičování určité schopnosti nebo dovednosti, doporučení navázání spolupráce s logopedem, školským poradenským zařízením). V žádném případě by výsledky v testu školní zralosti neměly mít vliv na rozhodnutí o přijetí dítěte. Testování dětí provádělo 2,8 % škol (8 škol). Šlo o testy školní zralosti nebo testy sestavené na základě Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. V jedné škole pak měl výsledek testu vliv na rozhodnutí o přijetí, což bylo třeba posoudit jako nepřijatelné.

Další negativní zjištění v průběhu zápisu, která ale nejsou v rozporu se zákonem, byla zjištěna v 5 školách. Konkrétně ve 3 školách byla přímá interakce pedagoga s budoucím žákem nepřiměřeně dlouhá (dle doporučení MŠMT by neměla přesáhnout 20 minut), v jedné škole organizace zápisu nebyla zcela promyšlená a rodiče s dětmi stáli ve frontě na zápis 20 minut

i déle a posledním negativním zjištěním byl nedostatek neformálních aktivit (chyběla hra, prohlídka školy, příliš formální atmosféra).

Graf č. 3 Škola postupuje podle doporučení MŠMT k organizaci zápisů k povinné školní docházce – podíl škol (v %)

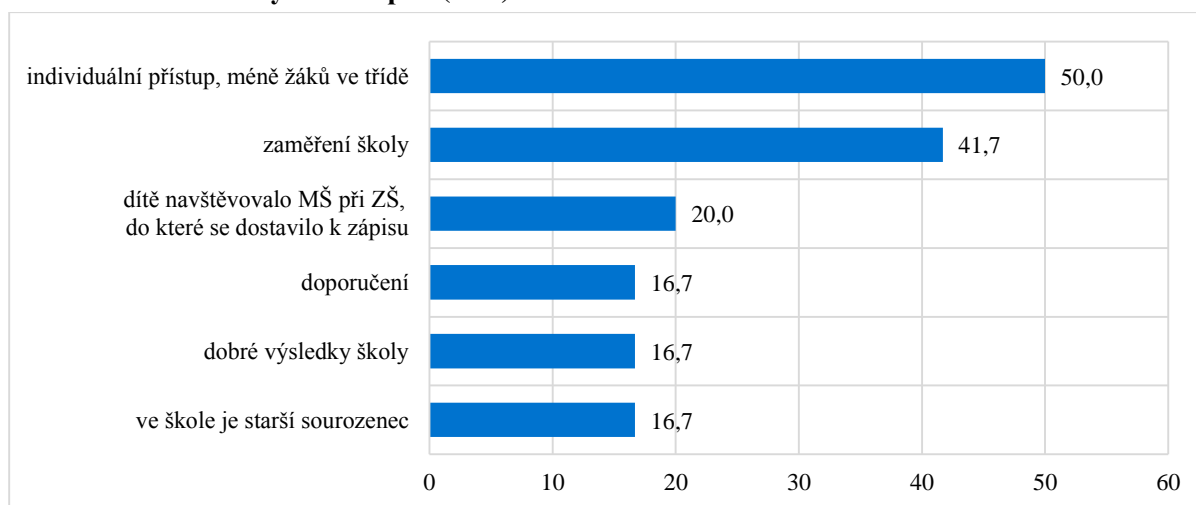
Téměř všechny školy (91,2 % škol zcela a 7,6 % škol částečně) postupovaly při zápisu do 1. třídy podle příslušného doporučení MŠMT. Školy se ve výrazné většině tímto doporučením řídí při organizaci formální i motivační části zápisu (98,4 %, resp. 96,0 % škol), v menší míře zaznamenala Česká školní inspekce použití podkladů pro orientační posouzení školní připravenosti dítěte (78,3 %) a podání dalších informací pro zákonné zástupce dítěte během zápisu (77,6 %) – viz tabulka č. 3.

Tabulka č. 3 Oblasti, ve kterých škola postupuje podle doporučení MŠMT k organizaci zápisů k povinné školní docházce

oblasti	podíl škol (v %)
organizace zápisu – formální část	98,4
organizace zápisu – motivační část	96,0
podklady pro orientační posouzení školní připravenosti dítěte (Desatero)	78,3
další informace pro zákonné zástupce dítěte podané školou v době zápisu	77,6
jiné	1,9

Česká školní inspekce při kontrole zápisů ve škole, jejímž zřizovatelem je soukromník nebo církev, zjišťovala rozhovorem se zákonnými zástupci také důvody výběru konkrétní školy. Mezi navštívenými školami bylo 13 soukromých nebo církevních škol a na každé škole byly zjišťovány důvody maximálně u 5 rodičů. Celkem byly získány odpovědi od 60 zákonných zástupců.

Graf č. 4 Důvody zákonných zástupců pro výběr soukromé nebo církevní školy – podíl zákonných zástupců (v %)

Polovina zákonných zástupců školu volila kvůli menšímu počtu žáků ve třídě a s tím spojenému individuálnějšímu přístupu k nim. Více než dvě pětiny zákonných zástupců uvedly, že vítají specifické zaměření školy (např. preferují Montessori vzdělávání, výuku v cizím jazyce nebo konkrétního cizího jazyka, alternativní formy výuky či křesťanské zaměření školy). Pro pětinu rodičů bylo důvodem také to, že dítě v dané škole předtím navštěvovalo také mateřskou školu, která je součástí sloučeného subjektu. Celkem 16,7 % zákonných zástupců uvedlo, že jim škola byla doporučena (např. známými či mateřskou školou), že ve škole se již vzdělává starší sourozenec dítěte nebo že má škola dobré výsledky.

5 Závěry

- Inspekční činností v průběhu zápisů bylo zjištěno, že většina zápisů probíhá vhodným způsobem, přiměřeným věku dítěte.
- V motivační části zápisu převažuje plnění úkolů ověřujících školní zralost, rozhovor dítěte s pedagogem a hry.
- Testování bylo zaznamenáno pouze v 8 navštívených školách, z toho v jedné mělo dopad na rozhodnutí o přijetí.
- Doba a místo zápisu byly nejčastěji zveřejňovány na webových stránkách školy a na úřední desce školy.
- Elektronickou registraci při zápisu dětí do 1. třídy využila přibližně desetina navštívených škol.
- Kritéria přijetí před dobou zápisu zveřejnilo 67,8 % ředitelů základních škol, v ostatních školách nebyla stanovena z důvodu dostatečné kapacity školy.
- Třetina škol stanovila kromě spádovosti i jiná kritéria. Nejčastěji šlo o vzdělávání staršího sourozence ve škole nebo odloženou povinnou školní docházku.
- Kritéria přijetí byla s výjimkou několika škol v souladu se zákonem.
- Většina škol postupovala při zápisu do 1. třídy základního vzdělávání podle Doporučení k organizaci zápisů k povinné školní docházce ze dne 10. července 2014, č. j. MŠMT-10670/2014.
- Hlavním důvodem pro výběr školy soukromého či církevního zřizovatele byl individuální přístup (méně žáků ve třídě) a zaměření školy.